

М. БАГДАНОВІЧ І СЛАВЯНСКАЯ КУЛЬТУРА

Класік беларускай літаратуры, арыгінальны, неардынарны вершаскладальнік, крытык, Максім Багдановіч вялікую ўвагу ўдзяляў пытанням гісторыі, этнаграфіі, мастацтва і літаратуры розных народаў, асабліва славянскіх. Цікаваасць да славянства М. Багдановіч праявіў у сувязі з абставінамі, якія склаліся на пачатку ХХ ст. У гэты час славянская ідэя набыла якасна новае развіццё. Узрушаная яшчэ ў ХІХ ст. пад час нацыянальна-вызваленчага руху, яна з новай сілай ускалыхнулася ў пачатку ХХ ст. Асаблівую актуальнасць гэтая падзея набыла ў Беларусі. Для перадавых беларускіх дзеячаў яна стала своеасаблівым арыенцірам. З адраджэннем культуры славянскіх народаў яны звязвалі і беларускае адраджэнне. Яшчэ Ф.К. Багушэвіч у прадмове да зборніка “Дудка беларуская” ўказваў і ставіў як узор адраджэнцкую дзейнасць балгар, чэхаў, харватаў і іншых славян, якія стваралі мастацкую літаратуру на роднай мове. Пытанні аб месцы беларусаў у сусвеце задаваў сабе і Максім Багдановіч. Адчуваючы сябе грамадзянінам агульнаславянскай суполкі і жадаючы вызначыць шлях адраджэнцай Беларусі, ён звярнуўся да гістарычнага лёсу роднай краіны і славянскіх народаў.

Як паэт і грамадзянін, М. Багдановіч узяўся на глебе славянскіх духоўных, навуковых традыцый. У гэтым вялікую ролю адыграў яго бацька Адам Ягоравіч Багдановіч. Вядомы вучоны-этнограф, чалавек перадавых поглядаў, Адам Ягоравіч імкнуўся выхаваць сваіх дзяцей цэласнымі натурамі, маральна багатымі і фізічна моцнымі. “Мой ідэал і выхавання і адукацыі змяшчаўся ва ўсебаковым развіцці асобы і перадачы элементарных звестак з кожнай навукі. Развіццю густу, эстэтычных пачуццяў, мастацкасці надавалася вялікае значэнне”. У шматтомнай і ўважліва падабранай бібліятэцы сям’і “было ўсё, што было лепшага ў свеце і нічога дрэннага – значыць, выбар быў шырокі і на

ўсе густы. ... Нічога лішняга і бязмэтавага. Падбор кніг самы строгі". Пазней Максім Багдановіч сам выбіраў патрэбную літаратуру. Будучы паэт рана асэнсаваў сваю прыналежнасць да славянскага свету. Штуршком да гэтага сталі роздумы аб сваіх каранях. У гімназіі М. Багдановіч шмат чытае, займаецца самаадукацыяй, вывучае гуманітарныя навукі. Ён поўнасю аддае сябе справе адрэджэння беларускай культуры: вывучае побыт, гісторыю і культуру беларускага народа (у чым пэўную ролю адыграла праца яго бацькі "Пережитки древнего мирозерцания у белорусов"), ставіць перад сабой мэту падняць беларускую літаратуру да сусветнага ўзроўню. Дзеля гэтага паэт эксперыментуе з беларускім вершам, ужываючы жанры, яшчэ не апрабаваныя айчынай літаратурай: рандо, санет, трыялет, актава, тэрцыны, раманс, рондэль, а таксама стварае некалькі пентаметраў (вершаваны памер, не ўласцівы для беларускай мовы). Усе яны загучалі ярка і мілагучна, тым самым даказваючы, што беларуская мова мае багаты лексічны матэрыял для стварэння вершаў еўрапейскіх форм. Шмат для разумення беларускай культуры Максіму Багдановічу дало знаёмства з сучаснымі яму перыядычнымі выданнямі на беларускай мове "Наша доля" і "Наша ніва", а пасля і цеснае супрацоўніцтва з апошняй.

З творами славянскіх народаў М. Багдановіч пазнаёміўся па кнігах Н. Гербеля "Паэзія славян", Н. Берга і інш. Па словах А. Я. Багдановіча, паэт "увогуле любіў славянскіх паэтаў і амаль з усімі выдатнымі паэтамі чэхаў, харватаў, сербаў і балгар быў знаёмы па "Паэзіі славян" Гербеля і вышукваў пераклады ў Берга і ў старых і ў новых часопісах". Каб лепш зразумець творы, якія яго цікавілі, Максім Багдановіч спрабаваў вывучаць славянскія мовы. Ён імкнуўся пазнаёміцца з усімі славянскімі мовамі, але больш дасканала паэт ведаў польскую і ўкраінскую (на апошній нават сам пісаў), чэшскую і сербскую вывучаў па Евангеллі.

Вывучэнню культуры славянскіх народаў М. Багдановіч прысвяціў шэраг спецыяльных нарысаў, артыкулаў, нататкаў і рэцэнзій гісторыка-этнаграфічнага, літаратуразнаўчага, мастацтвазнаўчага характару. Адрозніваюцца яны навуковым стылем, дасканалым і глыбокім веданнем асаблівасцей развіцця славянскіх народаў. Нарысы "Галіцкая Русь", "Чырвоная Русь", "Угорская Русь", "Вобразы Галіцыі ў мастацкай літаратуры", "Украінскае казацтва" даюць магчымасць пазнаёміцца з эканамічнымі, палітычнымі, культурнымі праблемамі гэтых краін, дзедацца аб мінулым і сучасным іх жыцця і побыту. У артыкуле "Браты-чэхі" аўтар выступае з думкай аб нацыянальнай незалежнасці славянскіх дзяржаў, аб самасцвярджэнні іх айчынай культуры. На прыкладзе чэшскага народа, які самаахварна змагаўся супраць аўстра-венгерскага засілля за самастойнае існаванне, М. Багдановіч паказвае, як пачалося куль-

турнае адраджэнне нацыі, развіццё асветы, пісьменства, навукі, літаратуры.

Знаёмства з артыкуламі, якія прысвечаны эканамічнаму і культурнаму становішчу таго ці іншага народа, дазваляе вызначыць у разважаннях М. Багдановіча адзіную рысу: меркаванне аўтара аб праве кожнага народа на існаванне і магчымасць ствараць уласную нацыянальную культуру. І беларускі народ не павінны з'яўляцца выключэннем. М. Багдановіч, як сапраўдны сын свайго народа, адстойваў ідэю беларускага адраджэння, якое праяўляецца “перш за ўсё ў стварэнні літаратуры на беларускай мове” [1, с. 122]. Мэта яго шматлікіх прац па беларускім адраджэнні – паказаць, што беларуская культура “не монстр, не рарытэт, не унікаў, а глыбока жыццёвае явішча, знаходзіцца в русле общеевропейского прогресса” [1, с. 259]. Развіваючыся на ўласных традыцыях, яна павінна таксама абаяваць і на лепшыя ўзоры еўрапейскай культуры, толькі так айчынная літаратура можа заняць годнае месца ў сусвеце і “ўлажыць што-небудзь сваё ў скарбніцу светавой культуры” [2, с. 288].

М. Багдановіч адстойваў права беларусаў на існаванне не толькі ў асобных артыкулах па гэтай праблеме. У сваіх рэцэнзіях на працы, якія прэтэндавалі на асвятленне мінулага і сучаснага славянскіх народаў, ён указваў на некаторыя хібы ў раскрыцці славянскага асяроддзя. У працах А.Л. Пагодзіна “Славянскі свет” (Славянский мир) і У.І. Пічэты “Гістарычны нарыс славянства” (Исторический очерк славянства) М. Багдановіч у якасці невялікай заўвагі адзначае адсутнасць звестак аб беларусах. Асабліва дакор аўтар робіць у бок У.І. Пічэты, які даў “агляд буйнейшых фактаў з жыцця вялікарускага і ўкраінскага народаў”, але аб трэцяй галіне ўсходнеславянскіх плямёнаў – беларусах – “у артыкуле нічога не гаворыцца” [1, с. 380].

У пытаннях славянскага асяроддзя беларускі мастак праявіў сябе як кампетэнтны знаўца, аб чым сведчаць прыведзеныя вышэй артыкулы і рэцэнзіі. Цікава заўважыць, што М. Багдановіч у свой час браў удзел у славянскай лекцыі на тэму “Сусветная вайна і славянская федэрацыя”, арганізаванай у Яраслаўлі сербскім каралеўскім агентам Ч.М. Іаксімовічам 31 жніўня 1914 г.

Захапленне славянствам адлюстроўвалася не толькі ў крытычнай дзейнасці М. Багдановіча. Яго творчая спадчына налічвае шмат перакладаў з рускай, польскай, украінскай моў, перапрацовак балгарскай, сербскай фальклорных песень.

У раздзел “Песні” поўнага збору твораў М. Багдановіча ўвайшлі творы, якія ствараліся аўтарам пад уплывам вывучэння фальклору розных краін, сярод якіх некалькі славянскіх. Творца, які стаяў за адрад

жэнне роднага краю, вывучаў яго вусную народную творчасць, не мог прайсці міма фальклорных здабыткаў іншых славян.

Літаратура

1. *Багдановіч, Максім*. Поўны збор твораў: у 3 т. / М. Багдановіч. – Т.3: Публіцыстыка, лісты, летапіс жыцця і творчасці. – Мн., 1995.
2. *Багдановіч, Максім*. Поўны збор твораў: у 3 т. / М. Багдановіч. – Т.2: Мастацкая проза. Пераклады, літаратурныя артыкулы, рэцэнзіі і нататкі, чарнавыя накіды. – Мн., 1993.
3. *Богданович, А.* Материалы к биографии Максима Адамовича Богдановича / А. Богданович. – Мн., 1975.

Электронный архив библиотеки МГУ имени А.А. Кулемина